Türkiye Broiler (Etlik Piliç) Sektörünün Durumu ve Sektörün AB ile Karşılaştırılması

Vedat DAĞDEMİR[1] dagdemir@atauni.edu.tr
Aslı SAKLICA[1] asaklica@atauni.edu.tr
Hediye KUMBASAROĞLU[1] hediye@atauni.edu.tr

[1]Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, 25240 ERZURUM

Özet

İnsanların hayvansal protein ihtiyacının karşılanmasında ucuz ve sağlıklı olan tavuk eti önemli yer tutmaktadır. Dünya ekstansif olarak yapılan tavukçuluktan, birim hayvandan daha fazla ürünün alındığı entansif tavukçuluğa 1950'li yıllarda geçmeye başlamıştır. Günümüzde ise tavukçuluk bir sanayi kolu halini almıştır. Türkiye'de 1970'li yıllarda gelişmeye başlayan tavukçuluk sektörü, 1990'lı yıllarda dünya standartlarını yakalamıştır. Tam üyeliğine aday olduğumuz AB'inde de tavukçuluk önemli bir sektör durumundadır. AB ve Türkiye'de tavukçuluğun bir dalı olan broiler yetiştiriciliğinin 1995-2004 yılları arasındaki mevcut durumu incelenmiştir. 1995-2004 yılları arasında Türkiye ve AB'de broiler üretimindeki artış sırasıyla %200,54 ve %17,25 olarak belirlenmiştir. Aynı dönemde Türkiye ve AB'de tüketim miktarındaki artış ise sırasıyla %96,00 ve %5,23 olmuştur. Bu bildiride AB'ne giriş sürecinde Türkiye ve AB broiler sektörlerinin mevcut yapısı, gelişmeler incelenmiş ve mukayeseler yapılmıştır. Ayrıca Türkiye broiler yetiştiriciliğinin dış pazarda AB ile rekabet etme şansı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Türkiye, etlik piliç sektörü

State of Turkish Broiler Sector and Compared with EU Broiler Sector

Abstract

Inexpensive and healtly chicken meat have an important place in supply protein requipments of human beings. Extensive broiler production has been shifted to intensive broiler production, which provides much more yield from unit animal, in 1950's. Chicken farming started to grow in 1970's years and it reached to the world standarts. Chicken farming is also a very important sector in EU to which our country applied for fully membership. In this study current situation of broiler farming, which is a branch of chicken farming in Turkey and EU was investigated from 1995 to 2004. Amount of increase in broiler production in Turkey and EU were determined as %200.54 and %17.25 respectively. In the same period the amount of increase in consumption in Turkey and EU were %96.00 and %5.23 respectively. Moreover improvements in broiler sectors of Turkey and European Union were examined and the competition chance or capabilities of broiler sector of Turkey with EU were investigated by doing comparisons.

Key Words: European Union, Turkey, Broiler Sector

1.Giriş

İnsanların sağlıklı yaşamalarının yolu, sağlıklı beslenmeden geçmektedir. Beslenme fiziksel olarak doyumun yanısıra, yaşam için gerekli olan besin maddelerinin dengeli tüketilmesini kapsamaktadır. Bu çerçevede dünya genelinde nicel açlıktan söz edilmese de hayvansal protein yönünden açlık sorunu vardır. Hayvansal protein ihtiyacının karşılanmasında, hayvansal üretim dalları içinde tavukçuluk önemli bir yer tutmaktadır. Bu olgu, tavuk yetiştiriciliğinin ve tavukçuluk ürünlerinin özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

Tavuk etinin besin değerinin yüksek olması, sağlıklı olması, her yaştaki insan için üstün derecedeki besleme gücü ve kısa sürede arzının sağlanması, büyük baş hayvan yetiştiriciliği için elverişli sahaların günden güne daralması gibi nedenlerle, sürekli artış gösteren dünya nüfusunun geleceğe dönük hayvansal protein ihtiyacını karşılayacak bir üretim dalı olarak görülmektedir (Ün, 1985).

Dünya ekstansif olarak yapılan tavukçuluktan, birim hayvandan daha fazla ürünün alındığı entansif tavukçuluğa 1950'li yıllarda geçmeye başlamıştır. Tavukçuluk son kırk yılda büyük gelişme göstermiştir. Bundan elli yıl önce tavuk eti üretimi tavukçuluğun bir yan ürünü durumundaydı. Tavuk eti, ya verimden düşen yaşlı yumurta tavuklarından ya da genç horozlardan sağlanıyordu. Günümüzde ise beyaz etin önemi anlaşıldıktan sonra piliç yetiştiriciliği çok gelişmiş ve başlı başına bir sanayi kolu haline gelmiştir.

Türkiye'de 1960'lı yılların sonuna kadar sadece aile ihtiyacını karşılamak amacıyla köy tavukçuluğu yapılırken bugün tavuk eti üretimi ticari tavuk işletmelerinde yapılır duruma gelmiş ve ticari bir sektör halini almıştır. 1970'li yıllarda başlayan gelişme, 1980'li yılların ortasında entegre tesislerin çoğalması ve sözleşmeli üretim modelinin uygulanması ile hızını artırmış, özellikle broiler sektöründe 1990'lı yıllarda büyük yatırımlar yapılarak dünya standartları yakalanmış

ve üretim sürekli artırılarak bu günlere gelinmiştir. Günümüzde de sektördeki gelişme çeşitli yıllarda ortaya çıkan dalgalanmalara rağmen aynı tempoyla devam etmektedir.

Türkiye tavukçuluğu, üretimden satış noktasına kadar bazı iyileşme ve düzenlemelere ihtiyaç duymakla birlikte, genel anlamda modern teknolojiyi yakalamış ve izleyebilmiştir. Genel olarak sektörde büyüme olmakla birlikte, üretim ve fiyatlarda istikrar sağlanamadığı için, düzenli bir büyüme değil, düşüş ve sıçramalar biçiminde bir büyüme izlenmektedir(Anonim, 2000).

Bu çalışmada, Avrupa Birliği'ne tam üyeliğin gündemde olduğu bu dönemde Türkiye ve AB etlik piliç sektörlerinin mevcut durumu, yaşanan gelişmeler, Türk etlik piliç sektörünün dış pazarda AB ile rekabet etme şansı incelenmiş ve sektörlerin karşılaştırılmalı bir analizi yapılmıştır.

2. Materyal ve Metot

Bu çalışmanın temel verileri, Beyaz Et Sanayicileri Birliği (Besd-Bir), Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Dünya Tarım Örgütü (FAO) kaynaklarından elde edilmiştir. Türkiye ve AB etlik piliç sektörünün mevcut durumunu ve sektördeki gelişmeleri inceleyebilmek için güncel yerli ve yabancı yayınlardan yararlanılmıştır. Çalışmada son yılların vazgeçilmez iletişim aracı olan internetten de yararlanılmıştır. Karşılaştırılmalı analiz mümkün olduğunca AB ve Türkiye etlik piliç sektörüne ait en son verilere dayandırılarak yapılmıştır.

3. Araştırma Bulguları

Türkiye'de tavukçuluk gerek hayvansal protein açığının hızla kapatılması, halkımızın yeterli ve nitelikli beslenmesi bakımından, gerekse dışsatım yoluyla ekonomik çıkar sağlama bakımından geliştirilmesi en başta düşünülen hayvansal üretim alanlarından birisidir. Bu nedenle Türkiye'de tavukçuluk sektörü büyük bir gelişme göstermiştir.

Günümüzde Türkiye etlik piliç sektörü, diğer hayvancılık alt sektörlerine örnek teşkil edecek şekilde bir yapıya kavuşmuş, hızla gelişerek sanayi sektörü halini almıştır. Özellikle et tavukçuluğunda büyük entegre tesislere gidilmesi, sözleşmeli üretim modelinin Türkiye çapında yayılması ve pazarlama sistemlerinin iyileşmiş olması, ülkemiz açısından önemli gelişmelerdir (Öztürk ve Durmuş, 2001). İşletmelerde meydana gelen yapısal değişiklikler sonucu geleneksel tavukçuluğun yerini ticari ve entegre tavukçuluk almıştır.

Çizelge 1'de AB ülkeleri, Türkiye ve Dünya canlı tavuk sayıları verilmiştir. Dünya tavuk sayısı 1998'den 2004 yılına kadar sürekli artış gösterirken, AB ülkeleri ve Türkiye'de dalgalanma sözkonusudur. 2004 yılında dünya tavuk sayısının % 6.41'ine AB ülkeleri sahipken, bu oran Türkiye'de %1.54'tür.

Çizelge 1. Canlı Tavuk Sayısı (1000 000 adet)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Türkiye	183,7	129,0	152,9	166,3	237,0	239,7	258,2	217,6	245,8	250,0
AB	1 862,8	1 850,3	1 789,0	1 013,8	1 009,6	1 067,8	1 065,3	1 033,3	1 032,2	1 037,8
Dünya	12981,9	13614,7	14234,1	13237,3	13842,0	14625,9	15258,4	15980,0	16146,9	16194,9

Kaynak: Anonymous, 2005a

3.1. Tavuk eti üretimi

Çizelge 2'de verilen son on yıllık döneme ait tavuk eti üretim rakamları karşılaştırıldığında, dünya tavuk eti üretiminde %19,58 oranında bir artış meydana geldiği görülmektedir. Çalışmada dikkate alınan son on yıllık dönemde Türkiye'de piliç eti üretiminde %200,54 oranında büyük bir artış meydana gelmiştir. Türkiye'nin 2004 yılında tavuk eti üretiminden aldığı pay %1,68'dir. Dikkate alınan son on yıllık dönemde Türkiye'nin dünya üretiminden aldığı pay %1 artış göstermiştir.

Sektör 1995-2004 yılları arasında modern entegre tesislerin ve sözleşmeli üretim modelinin yaygınlaşması ile büyük bir büyüme trendi göstermiştir. 2004 yılı üretimine göre dünya sıralamasında 176 ülke içerisinde 18. sıradadır (Anonim, 2004). Ele alınan dönemde Avrupa Birliği'nde üretim %17,25'lik artış göstermiştir. 2004 yılında AB'nin dünya etlik piliç üretiminden aldığı pay %14,12'dir. 1995-2004 yılları arasında AB'de üretim, miktar olarak artış olmasına rağmen oransal olarak %0,28'lik bir düşüş göstermiştir.

Çizelge 2. Tavuk Eti Üretim Miktarı (1000 ton)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Türkiye	313,1	415,1	493,3	486,7	596,8	643,4	614,7	696,2	872,4	941,0
AB	6 723,7	6 903,7	6 978,4	6 749,8	7 246,0	7 261,0	7 567,0	7 644,0	7 596,0	7 884,0
Dünya*	46700,0	48000,0	50090,0	53172,7	55856,3	55086,6	52159,0	54000,0	54067,0	55846,0

Kaynak: Anonymous, 2005a; *Anonymous, 2005c

AB'de broiler üretiminin yaklaşık %80'i Fransa, İspanya, İngiltere, İtalya, Polonya ve Hollanda tarafından sağlanmaktadır. AB ülkelerinde broiler üretiminin ekonomik açıdan önemli olduğu düşünülebilir. Fakat her üye ülkede desteklenen tarımsal üretimde broiler üretiminin payına bakıldığında farklı bir durum ortaya çıkmaktadır. Etlik piliç üretimi desteklemeleri AB tarımsal ekonomisi içinde %5'den daha az bir paya sahiptir. Macaristan ve Malta'da bu oran diğer ülkelerden daha yüksek olup sırasıyla %9 ile %11'dir. 2004 yılı AB-25'lerde en büyük tavuk eti üreticisi İspanya'dır (Anonymous, 2005b). AB dünya tavuk eti üretimi sıralamasında 4.sıradadır. Türkiye'de hayvancılık alt sektörlerinde broiler yetiştiriciliği AB ile rekabet edebilecek tek sektör olmasına rağmen üretim bakımından Avrupa Birliği'nin gerisindedir.

3.2. Tavuk eti tüketimi

Son yıllarda piliç eti kolesterol içeriğinin düşük olmasına bağlı olarak sağlıklı olması, ucuz olması gibi nedenlerle kırmızı ete tercih edilir hale gelmiştir. Sağlığa yararlı olmasının yanı sıra, diğer protein kaynaklarına göre düşük maliyetli olduğu için de, doğru ve sağlıklı beslenme noktasında önemli bir besin kaynağı olma özelliğini korumaktadır. Tavuk eti, bedensel ve zihinsel gelişim, sağlıklı ve dengeli beslenme için tüketilmesi gereken hayvansal protein kaynaklarının en önemlilerinden biridir. Bu nedenle tavuk eti tüketimi yıllar geçtikçe artmaktadır. Türkiye'de kırmızı et üretiminin giderek gerilemesi sonucu ortaya çıkan hayvansal protein açığı tavuk eti üretiminin artışı ile dengelenebilmiştir.

Türkiye'de 1995–2004 yılları arasında tavuk etinin tercih edilir duruma gelmesi nedeniyle tüketim miktarı yaklaşık %96,00 oranında çok büyük bir artış göstermiştir. Türkiye 1995 yılında dünya tüketiminin % 1.04'ünü gerçekleştirirken, tavuk eti tüketimimiz sürekli artarak 2004 yılında dünya tüketiminden aldığı pay %1,64'e ulaşmıştır (Çizelge 3). Bu da Türkiye'de kırmızı et üretiminin giderek gerilemesi sonucu ortaya çıkan hayvansal protein açığının tavuk eti tüketimi ile karşılandığını göstermektedir.

AB ülkelerinde tüketilen tavuk eti miktarı yıldan yıla dalgalanma göstermektedir. Birlikte tüketilen tavuk eti miktarı ele alınan son on yıllık dönemde %5.23 oranında artış göstermiştir. AB'de 1995-2004 yılları arasında tavuk eti tüketim miktarı önemli bir değişme göstermemiştir. AB ülkeleri 1995 yılında dünya piliç eti tüketiminin %16.10'unu, 2004 yılında ise %13.54'ünü gerçekleştirmiştir (Çizelge 3). 2004 yılı AB ülkeleri arasında en fazla tavuk eti tüketimini İngiltere ve Fransa gerçekleştirmiştir (Anonymous, 2005b).

Çizelge 3. Tavuk Eti Tüketim Miktarı (1000 ton)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Türkiye	452,3	544,2	612,3	497,3	604,9	658.6	610,0	691,0	846,0	887,0
AB	6 945,0	7 740,0	7 882,0	7 942,6	7 666,4	7 806,0	7 309,0	7 108,0	7 086,0	7 308,0
Dünya*	43128,0	46104,0	47100,0	60479,7	63482,3	67204,5	50625,0	52334,0	52473,0	53970,0

Kaynak: Anonymous, 2005a; *Anonymous, 2005c

Türkiye'de piliç eti tüketimi geçmiş yıllara oranla artmasına rağmen gelişmiş ülkelerin gerisinde kalmıştır. Türkiye kişi başına piliç eti tüketiminde 186 ülke arasında 113. durumda olup, 2001 yılında yaşanan ekonomik kriz ve 2004 yılında baş gösteren kuş gribi (avian influenza) salgını nedeniyle hem üretim hem de tüketimde düşmeler yaşanmıştır. Kişi başına piliç eti tüketim miktarı 2004 yılında 13 kg'ı bulmuştur (Anonim,2005b). AB ülkelerinde 2004 yılında kişi başına düşen tavuk eti tüketim miktarı 22,5 kg olarak gerçekleşmiştir. En kaliteli ve en ucuz hayvansal protein kaynağı olan tavukçuluk ürünlerinin ülkemizdeki fert başına tüketim değerleri AB tüketim değerlerinin %73'ü kadardır.

3.3. Tavuk eti dış ticareti

Türkiye'nin piliç eti ihracatı, üretimdeki maliyet yüksekliği, sektörün ihracata ilgisiz kalması, devlet desteğinin olmaması, ürün hijyeni ve denetim yetersizliği, ihracattaki vergi iadesinin yetersiz olması gibi nedenlerle oldukça sınırlıdır. Ancak dünya piliç eti ticaretinde en büyük alıcı konumunda olan Rusya, Bağımsız Devletler Topluluğu, Ortadoğu ülkelerinin Türkiye'ye komşu olmaları henüz değerlendirilememekle beraber ülkemiz için bir şanstır (Anonim, 2004). Et tavukçuluğu sektöründe faaliyet gösteren işletmeler, tesisler yönünden sektördeki ileri ülkeler seviyesinde modern kuruluşlara sahiptir. Avrupa'nın en modern kanatlı kombinalarına sahip olan Türkiye, dünya'nın en büyük beyaz et ithalatçı ülkeleri ile komşu olmasına rağmen istenilen ölçüde ihracat yapamamaktadır.

Türkiye'nin 1998 yılındaki tavuk eti ihracatı, dünya tavuk eti ihracatının miktar olarak %0,21'ini teşkil ederken 2004 yılında Türkiye'nin Dünya tavuk eti ihracatındaki payı %0,40 olarak tespit edilmiştir. 2004 yılında ihracatın üretime

oranı ise %0,03 gibi düşük bir orandır. İhracat son beş yılda ihracatçı ülkelerin çok gerisinde kalmakla beraber yükseliş trendine girmiştir. AB'nin toplam ihracattan aldığı pay 1998 yılında % 27.04, 2004 yılında aldığı pay ise % 27.43'dür (Çizelge 4). Türkiye'de ağırlıklı olarak tavukayağından oluşan tavuk sakatatı daha ziyade Çin, Hong-Kong gibi Uzakdoğu ülkelerine ve Azerbaycan gibi ülkelere ihraç edilmektedir. Son yıla ait veriler itibariyle Azerbaycan, Çin Halk Cumhuriyeti, Hong-Kong, Makedonya ve KKTC en önemli pazarlarımızdır. Bulgaristan Türkiye için ümit vadeden bir pazar durumundadır (Anonim,2004).

Çizelge 4.Tavuk Eti İhracatı (1000 ton)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Türkiye	12 443	9 886	3 659	21 076	19 260	24 193	28 594
AB	1 614 421	1 672 249	1 692 203	1 721 527	1 863 812	1 886 143	2 004 736
Dünya*	5 970 400	6 309 595	6 890 183	7 443 953	7 305 217	7 723 132	7 308 472

Kaynak: Anonymous, 2005a

AB tavuk eti ihracatı incelendiğinde; birliğin en büyük tavuk eti ihracatçısı iki ülkesi Fransa ve Hollanda'dır. Fransa'nın ihracattaki payı % 42,8, Hollanda'nın payı ise %25,8'dir (Anonim, 2004). Avrupa Birliği'nin tavuk eti ve ürünlerini ihraç ettiği başlıca ülkeler Rusya, Kuveyt, Ukrayna, İsviçre ve Ermenistan'dır. Bu ülkelere taze ve donmuş tüm tavuk ve parçalanmış tavuk ürünleri ihraç edilmektedir.

Dünya tavuk eti ticaretinde en büyük alıcı durumundaki ülkeler ise Rusya, Bağımsız Devletler Topluluğu ve Ortadoğu ülkelerdir. Coğrafi açıdan kanatlı etleri ihracatında avantajlı konumda olmamıza rağmen Körfez Savaşı ile birlikte Orta Doğu ülkelerine yapılan ihracat durdurulmuş ve gelişmekte olan kanatlı eti ticaretimiz kesilmiştir. Bu pazarın tavuk eti ihtiyacının büyük bir kısmını AB karşılamaktadır. Mevcut üretim sistemimiz iç tüketime yönelik olup iç tüketim ihtiyacı ve dış pazarın talebi göz önüne alınarak planlama yapılmaması, üretim maliyetlerinin yüksekliği, üretim ve ihracat sübvansiyonlarının yetersizliği nedeniyle ihracat olanaklarımız geliştirilememektedir (Anonim, 2001). Hollanda'da üretilen etlik piliçlerin % 90'ının ihraç edildiği düşünüldüğünde Türkiye'nin ihracatının ne kadar düşük olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye'de ihracatta herhangi bir teşvik söz konusu değil iken AB'de üreticiler büyük teşvikler görmektedir. AB'de üretici fiyatıyla ihracat fiyatı arasındaki fark devlet tarafından ödenmektedir. Bu nedenle Türkiye'de rekabet gücünün yaratılması bakımından hiç olmazsa uygun dönemlerde dış satımın teşvik edilmesi gerekmektedir.

Çizelge 5 incelendiğinde Türkiye'nin kayda değer miktarda piliç eti ithalatı gerçekleştirmediği görülmektedir. Türkiye, broiler sektöründe teknoloji satın alan ülkeler grubunda olup üretim materyali olan etçi hibritlerin anaçlarını civciv olarak yurtdışından ithal etmektedir. Sadece yurt içinde iç piyasada oluşan aşırı fiyatların etkisini azaltmak amacıyla ithalat gerçekleştirmektedir.

Çizelge 5. Tavuk Eti İthalatı (1000 Ton)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Türkiye	17	3	0	108	38	62	0
AB	928 083	930 921	963 113	054 797	1 067 157	1 212 810	1 433 989
Dünya*	5 050 557	5 559 833	5 935 720	6 431 778	6 478 576	6 905 171	6 552 254

Kaynak: Anonymous, 2005a

Türkiye'nin Dünya tavuk eti ithalatından aldığı pay çok düşüktür ve ele alınan dönem içerisinde dalgalanmalar göstermiştir. En fazla tavuk eti ithalatı 2001 yılında gerçekleşmiştir ki bu miktarın AB tarafından ithal edilen tavuk eti miktarının on binde biri kadar olduğu görülmektedir. 2004 yılında piliç eti ithalatı gerçekleştirilmemiştir (Çizelge5). Avrupa Birliği'nde ele alınan dönemde piliç eti ithalatı %54,51 oranında artmıştır. AB dünya tavuk eti ithalatının %21,88'ini gerçekleştirmektedir. AB'nin piliç eti ithalatı yaptığı başlıca ülkeler Çin, Tayland ve Brezilya'dır. Ancak 2004 yılı sonlarında baş gösteren kuş gribi salgını nedeniyle AB'de ithalat durma noktasına gelmiştir. 2005 Mayıs ayında Türkiye'den tavuk eti ithaline başlama kararı da Türkiye'de baş gösteren kuş gribi salgını nedeniyle 2006 yılı sonuna kadar ertelenmiştir. Dünya tavuk eti ithalatı ise %29,73 oranında artış göstermiştir.

Türkiye'nin piliç etini de kapsayan beyaz et ticaretinde AB'nin payı gerek ihracat ve gerekse ithalat açısından yok denecek kadar azdır. Bunun sebebi olarak da; ülke içi tüketim için ihtiyaç duyulan beyaz et miktarını, büyük ölçüde karşılıyor olmamızın yanı sıra, AB'nde de topluluk tercihi ilkesi gereği, piliç eti üretimi fazla olan ülkelerden, piliç eti üretimi yetersiz olan

ülkelere yapılan ihracatlar olarak gösterilebilir. Ancak bu sektörde kullanılacak makine, ekipman vb girdilerde AB ile ticaretimizin önemli düzeylerde olduğu söylenebilir (Konak vd., 2003).

Türkiye etlik piliç sektörü, tam üyeliğine aday olduğumuz AB'ne ihracat yapabilecek seviyededir. Ancak AB tavuk eti ve ürünleri ticareti açısından, ülkemizden bazı koşulların yerine getirilmesini isteyebilir. Bunlar: kendileri açısından ithalatta doğacak riskleri araştırmak, veteriner hizmetlerinin değerlendirilmesi, ülkenin hastalıklı, hastalıktan ari, ya da survey bölgelerinin durumları, veteriner teşhis laboratuarlarının durumu ve bu laboratuarların ve analizlerin tanınması, ilgili yasal düzenlemeler, kontrol prosedürleri ve bununla ilgili kurum ve kuruluşlar ile bunların yeterlilikleri şeklinde olabilecektir (Anonim, 2000).

4. Sonuç ve Öneriler

Türkiye'de broiler sektörü, diğer hayvancılık sektörleri ile karşılaştırıldığında hızlı ve sürekli bir büyüme göstermektedir. Burada sektöre yapılan yatırımlar kadar, iklim ve toprak koşulları yönünden kesin istekleri olmayan, araziye bağımlılığı bitkisel üretime oranla çok az olan ve bu nedenle de hemen her bölgede üretim olanağı bulunan bir tarımsal faaliyet olmasının avantajları da rol oynamaktadır. Son yıllarda tavukçuluk sektörü yıllık 2,5 milyar dolarlık cirosuyla güçlü bir sektör durumuna gelmiştir. Türkiye'de kısa sürede gelişen tavukçuluk sektörü, başta dengeli beslenme olmak üzere işsizlik, kente göçün engellenmesi ve ekonomiye yaptığı katkılar ile daha da güçlenmesi kaçınılmazdır.

Türkiye'de broiler sektörünün, teknoloji ve standart açısından dış pazarda Avrupa ülkeleri ile rekabete hazırdır. Ancak Türkiye'de etlik piliç sektörü dış ticarette etkili olamamış ve sahip olduğu fırsatlardan yararlanamamıştır. Dış ticarette etkili olamamasının nedenleri; üretim maliyetlerinin çok yüksek olması, maliyetin yaklaşık %70'ini oluşturan yem girdisinin hammaddelerinin ve diğer girdilerin yurtdışından ithalat yoluyla temin edilmesi, ihracatta herhangi bir desteklemenin olmaması, hayvan hastalıkları ile ilgili sorunlar, ürünlerin depolanması ve pazarlama sorunları, hijyenik şartların ve sağlık tedbirlerinin yetersizliğidir. Yem hammaddesinin %80'inin ithal edilmesi, sektörde birim ürün maliyetleri yükseltmekte bu da ihracatta engel teşkil etmektedir. Bu durum sektörün ihracat yapabilmesinin ancak sübvanse edilmesi şartına bağlı olduğunu göstermektedir.

Tarım ürünleri konusunda oldukça müdahaleci bir yaklaşımı olan AB'de, toprağa ve iklim koşullarına bağlı olmaksızın, her bölgede ve her iklim koşulunda sürdürülebilen tavukçuluk, serbest sisteme alınmış, bitkisel üretim veya büyükbaş hayvan yetiştiriciliği gibi sıkı bir desteklemeye gerek duyulmamıştır. Ancak bu sektörün temel girdisi durumunda olan yemlik tahıl maliyeti sübvanse edilmekle, üretici, dış pazarlara karşı korunmuş olmaktadır. Türkiye'de de kümes hayvanları yetiştiriciliğine herhangi bir teşvik verilmemektedir. Aynı AB'de olduğu gibi yemlik tahıl üretimi desteklenmektedir. Ancak bu destek taban fiyatı ile alımı kapsadığı için sonuçta bu tahılı kullanan hayvancılık sektörünün maliyetlerini yükseltmekte ve onu dış pazarlarda rekabet edemez durumda bırakmaktadır.

Üretim maliyetinin yaklaşık %70'ini oluşturan yem maliyetlerini azaltarak AB ile rekabet edebilir seviyeye getirmek için sektörde soya, mısır, vb. yem hammaddeleri bakımından dışa bağımlılık azaltılmalıdır. Üretim maliyetinin azalması Türk broiler sektörünün AB ile rekabet şansını artıracaktır. Özellikle mısır ve soya üretimi teşvik edilmeli veya bu ürünlerin dış alımında destekleme yapılmalıdır. Bu konuda entegre işletmeler soya ve mısır gibi yem hammaddelerinin üretiminde sözleşmeli üretim modeli geliştirmeleri hem kendileri hem de çiftçiler açısından faydalı bir tarımsal faaliyet olabilir. Dünya piliç eti ihracatının %27,4'ünü elinde bulunduran Avrupa Birliği'nde ise yem hammaddeleri ve yem katkı maddelerini bol miktarda, ucuza ve üstün kalite üretilmektedir. Bu AB'ye ihracat pazarında avantaj sağlamakta, ayrıca Türkiye'nin AB ile rekabet şansını düşürmektedir. İhracat şansının yakalanabilmesi için, ülkesel yem hammaddesi üretimi ithal benzerlerindeki verim ve kalite özelliklerine ulaşması gerekmektedir..

İhracatta diğer ülkelerle yarışabilmek, ürün maliyetlerinin düşürülmesine veya üretim ve dışsatımın desteklenmesine bağlıdır. Bu nedenlerle dış pazarlarda fiyatlarla rekabet edebilir seviyede GATT anlaşmasının öngördüğü piliç etinde 194 $/ton ihracat desteği sağlanmakta fakat bu miktar yeterli olmamaktadır. AB'de uygulanan destekleme miktarı ise 310 dolardır. Türkiye'de uygualnan destekleme miktarı da bu sveiyeye çıkarılmalıdır. AB ülkelerinde, dünya tavuk eti fiyatları ile iç piyasa fiyatları arasındaki fark kadar miktar ihracatçıya ödenmekte, bunun da işlevi Türkiye'de uygulanan destekleme şeklinden daha büyük olmaktadır. Ayrıca özellikle AB'nin tavuk eti ithal ettiği ülkeler listesine girebilmek için parçalanmış karkas ve tüketime hazır işlenmiş ürünler üretilmesi yararlı olacaktır.

Ayrıca dış taleplerin doğrultusunda piliç eti üretiminde gıda güvenliği ve kalitesinin

sağlanması yönünde gerekli önlemler alınmalıdır. Göçmen kuşların göç yolları üzerinde bulunan Türkiye'de işletmelerin salgın hastalıklardan korunması için, gerekli sağlık tedbirleri alınmalı, hijyenik koşullar gerçekleştirilmelidir.

Türkiye'de hayvancılık alt sektörleri arasında AB ile rekabet edebilecek düzeyde olan sektör tavukçuluk sektörüdür. AB ile rekabette daha avantajlı duruma gelebilmesi için gerek üretim aşamasında maliyetlerin düşürülmesine yönelik olarak gerekse ihracat aşamasında devlet desteği sağlanmalıdır. Ayrıca AB ile rekabet şansımızın artması sektörün hâlihazırdaki sorunlarının çözümüne yönelik politikaların belirlenmesi ve uygulamaya geçirilmesi ile mümkün olacaktır.

5. Kaynaklar

Akaya, F., Tokgöz, H., Sayın, B., Özkan, B., 2001. Türkiye'de Ekolojik (Organik) Ürün Üretimi ve Pazarlaması. Türkiye II. Ekolojik Tarım Sempozyumu, S.409–417, Antalya.

Akbay vd., 2000. Türkiye Tavukçuluğu'nda Gelişmeler ve Hedefler.

Anonim, 2000. Gümrük Birliğinin Türk Ekonomisi Üzerine Ekonomik ve Sosyal Etkileri, İşletmeler Üzerindeki Tesirleri (Tavukçuluk Sektörü Açısından İnceleme) Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas komisyonu Raporu, DPT.

Anonim, 2001. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Hayvancılık Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Kanatlı Etleri ve Yumurta Ürünleri Sanayi Alt Komisyon Raporu.

Anonim, 2004. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı İnternet Kayıtları. www.tarim.gov.tr

Anonim, 2005a. Beyaz Et Sanayicileri ve Damızlıkçılar Birliği. www.besd-bir.org

Anonim, 2005b. İgeme Kayıtları. www.igeme.org.tr

Anonymuos, 2002 Annual Report of Poultry Sector in EU, www. avec.dk

Anonymuos, 2003 Annual Report of Poultry Sector in EU, www. avec.dk

Anonymuos, 2004 Annual Report of Poultry Sector in EU, www. avec.dk

Anonymous, 2005a. FAO İnternet Kayıtları, www. fao.org

Anonymous, 2005b. The European Broiler Market, www. thepoultrysite.com

Anonymous, 2005c. FAS Official Statistics, 2004. http://www.fas.usda.gov

Anonymous, 2005d Annual Report of Poultry Sector in EU, www. avec.dk

Canan, B. ve Yılmaz Dikmen, B., 2004. Türkiye'de Kanatlı Hayvan Sektörünün Mevcut Durumuna Genel Bakış. Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü.

Chang Hui –Shun, 2005. Overview of the World Broiler Industry: Implications for the Philippines. University of New England, Graduate School of Agricultural and Resource Economics, School of Economics.

Civaner, Ç. E., 2005. Beyaz Et. T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı. İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi.

Çetin, B., 1984. Ankara İli Kasaplık İşletmelerinin Ekonomik Analizi. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış), Ankara.

Koçak, Ç., Akbay, R., Testik A. , Türkoğlu, M., Altan, Ö., Yalçın, S., Özkan, S., Sarıca, M., Şahan, Ü. , Elibol, O., Akşit, M., 2004. Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği. T.Z.M.O. Yayınları, İnternet Kayıtları, 2004.

Konak, K., Çobanoğlu, F. ve Bozkurt, M., 2003. Türkiye Etlik Piliç Sektörünün Mevcut Durumu ve Dünya Genelindeki Gelişmeler. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi sayı: 16, S.127–133.

Öztürk, F. ve Durmuş, İ., 2001. Türkiye'deki Tavukçuluk İşletmelerinin Genel Durumu. Tavukçuluk Araştırma Enstitüsü Dergisi. Sayı: 5, 2001.

Nilipour, A.H., 1998. World Poultry. No: 4, Volume:14, P: 26-27.

Öztürk, F, Durmuş, İ.2001. Avrupa Birliği İle İlişkiler Çerçevesinde Türkiye Tavukçuluk Alt Sektörleri Üzerine Bir Araştırma. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarımsal Araştırma Genel Müd., Tavukçuluk Program Değerlendirme Ve Planlama Toplantısı, 25-27 Eylül, Ankara, S.15-92.

Ün, C., 1985. Ulusal Tavukçuluk Sempozyumu'85, S.221, Adana.